

Houzar, Petr

Přehled vývoje bádání

In: Houzar, Petr. *Přebělohorská znaková privilegia pro česká, moravská a slezská města, městečka a vsi*.
Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2025, pp. 17-45

ISBN 978-80-280-0625-9; ISBN 978-80-280-0626-6 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81980>

Access Date: 03. 07. 2025

Version: 20250703

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

2 PŘEHLED VÝVOJE BÁDÁNÍ

Heraldika, jakožto jedna z nejatraktivnějších pomocných věd historických, se těší poměrně značnému zájmu odborné i laické veřejnosti. A to v dobrém i méně dobrém slova smyslu. Na dalších řádcích bychom se chtěli věnovat autorům, kteří své poznatky na poli bádání o znacích měst, městeček a vsí na území dnešní České republiky publikovali. Autory a badatele, kteří se o znacích sice zmiňují, nicméně uvedená látka netvoří hlavní část jejich práce, jsme do výkladu nezahrnovali.²⁴ Obdobně budou ponechána stranou díla, která neobsahují informace o zkoumaných znakových privilegiích.²⁵ Nebude se tedy jednat o „klasický“ přehled komunální heraldické literatury. Kromě toho se snažíme přinést základní badatelské výsledky pro české prostředí, které nebudou komparovány s výsledky bádání v zahraničí, a proto následující přehled nebude reflektovat zahraniční práce.

24 Typicky například velmi často uváděný autor topografického díla Čech Jaroslav Schaller: SCHALLER, Jaroslav: *Topographie des Königreiches Böhmen, darinn alle Städte, Flecken, Herrschaften, Schlösser, Landgüter, Edelsitze, Klöster, Dörfer, wie auch verfallene Schlösser und Städte unter den ehemaligen und jetzigen Benennungen samt ihren Merkwürdigkeiten beschrieben werden*. Prag 1785–1791. V těchto dílech najdeme údaje o znacích lokalit, které se však omezují na pouhý popis. Uvedený popis často neodpovídal skutečnosti, protože autor čerpal hlavně ze sfragistického materiálu. Heraldická stránka tvořila pouze roli nositele doplňujících informací, a proto jistě nepřekvapí, že bližší informace o původu znaků chybí. Pro výzkum na poli komunálních znakových privilegií tedy nemohou být začleněny do výkladu. Stejně tak nebylo v tomto kontextu možné zohlednit potenciál základních heraldických děl, jakými jsou například Kolářova Českomoravská heraldika či Heraldika Vojtěcha Krále. O nich budeme pojednávat později.

25 Obdobně budeme postupovat i v přehledu literatury v registáři, kde budou uvedeny pouze publikace a jiné výstupy, jejichž autoři pracovali s námi zkoumanými privilegii. Tedy literatura pouze informující o daném znaku, přestože byl udělen v našem období, uváděna nebude. Jako příklad můžeme uvést Šlapanice, jejichž privilegium bylo objeveno teprve před několika lety, a proto o něm nemohla být zmínka v předcházející literatuře. Na příslušném místě tedy uvádíme pouze příspěvek Jana Štěpána, který objev učinil.

Různé přehledy literatury tvoří úvody či kapitoly monografií či diplomových prací, o nichž bude řeč na následujících řádcích, nicméně informace zde uvedené mají pouze přehledový charakter a drží se v horizontální rovině. Cíl této kapitoly spočívá nejen ve shrnutí dosavadních poznatků, ale i v pohledu na dostupnou literaturu z více stran. Základní otázka může znít: jakým způsobem ke znakovým privilegiím autoři přistupovali?

Jako první se komunálními znaky v našich zemích systematicky zabýval Vincenz Robert Widimsky. Nepůsobil jako heraldik či historik – profesionál, nýbrž jako velmi aktivní laik.²⁶ Znaky a prameny sám zkoumal, hojně mu požadované informace zasílali představitelé jednotlivých měst a městeček. Widimsky tedy mohl při sestavování prvního skutečně heraldického díla o českých městských znacích vycházet pouze z materiálu, který měl při svých tehdejších možnostech k dispozici. Výzkumu erbovních listin se však nevěnoval soustavně a hluboce, a proto ve svém díle *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates*²⁷ často uváděl, že není známo, kým byl znak udělen,²⁸ ačkoli se dodnes dochovala originální listina. V jiných případech uváděl mylné informace o datu vydání.²⁹ Některé údaje musíme zcela zavrhnout jako zcestné a pro další výzkum nepoužitelné.³⁰ Publikace obsahuje i věcné nepřesnosti a omyly. Například Vyšší Brod měl, dle

26 MÜLLER, Karel: *Vincenz Robert Widimsky – kronikář a heraldik*. Genealogické a heraldické informace 30, 2010, s. 111–115.

27 WIDIMSKY, Vincenz Robert: *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates I. Königreich Böhmen*. Wien 1864.

28 Například pro Dolní Bousov (s. 10, č. 23). U Kdyně známe pouze potvrzení Ferdinanda II. z roku 1630 bez uvedení textu původní listiny. Widimsky však patrně neobdržel žádné informace, a tak prostě uvedl, že doba vysazení za město a udělení znaku není známá (s. 85, č. 324).

29 Například listinu pro Rokycany měl vydat Rudolf II. v roce 1589 (s. 107, č. 409). Obdobně u Štětí vidíme Rudolfa II. jako panovníka, který měl udělit znak v letech 1579–1589 (s. 135, č. 523). Ve skutečnosti však obě lokality dostaly znak od Ferdinanda I., Štětí v roce 1549 a Rokycany v roce 1562.

30 Znak Heřmanova Městce popsal jako červený štít se stříbrnou figurou, snad aby za petitora mohl označit pány z Kounic. O udělení, respektive potvrzení znaku panovníka prosili zástupci místní obce, kteří ke své písemné žádosti přiložili i malbu požadovaného znaku. Páni z Kounic nebyli ani držiteli tohoto města v době vydání listiny. Mimoto se dochovala i listina v originální podobě. O tinkturách znaku v tomto případě proto nelze vést diskusi. Pro Chabařovice (s. 55, č. 209) neuvádí žádné ze dvou znakových privilegií Ferdinanda I. z let 1542 a 1549, ani privilegium Maxmiliána II. z roku 1571 či konfirmační listinu Matyáše II. z roku 1616, kterýžto letopočet se vyskytuje i na pečetích. V souvislosti s udělením znaku zmínil až rok 1673 a Leopolda I. jako vydavatele listiny (s. 55, č. 209). Pro celkový výklad zde nemáme dostatek prostoru, proto zmiňme například ještě Vysoké Veselí, které měl Ferdinand I. povýšit na městečko a udělit znak. Neuvádí však ani rok vydání a znak popisuje s červeným štítem (s. 137, č. 530). Tuto listinu tedy neznáme, pouze pozdější, již městečku Vysokému Veselí polepšil znak Rudolf II. v roce 1580.

zjištění V. R. Widimského, v roce 1528 Ferdinand I. vysadit za městečko a udělit znak. Mimoto, že v roce 1528 se Vyšší Brod městečkem již uváděl, zmiňovanou listinu vydal Jan III. z Rožmberka, přičemž došlo k udělení práva pečeti pečeti s popsaným pečetním polem, z nějž se znak městečka vyvinul následným užíváním. Mimoto v popisu znaku hlásil tinktury a figury (hradbu mezi věžemi a patu štítu), které se v listině vůbec neuvádí.

V. R. Widimsky často kombinoval údaje staré s údaji současnými, namnoze zprostředkovanými, které mu sdělili přímo zástupci jednotlivých lokalit, jež sami neměli o dochování či existenci listiny často tušení.³¹ Pokud o ní Widimsky věděl, uvedl většinou jen petitora a dataci listiny.³² Widimského práce byla ve své době vnímána jako závazný kodex, a proto namísto ověřování informací další badatelé čteně nekriticky přejímali jeho závěry.³³ Tak se například v literatuře vyskytuje opakovaně, že Zákupy dostaly znak od Ferdinanda I. v roce 1541 na přímluvu Zdislava Berky z Dubé.³⁴ Díky dochovaným archivním pramenům však víme, že znak udělil Rudolf II. 24. března 1586.³⁵

Samostatnou část tvoří obrazová příloha, jejíhož autora dnes neznáme. Nicméně tento autor namaloval znaky, které korespondovaly s Widimského zjištěními, nikoli se skutečným stavem. Vzpomeňme například znak Vlastějovic, jehož podobu známe z miniatury v listině z roku 1540, jež se dochovala ve

31 Na s. 103–104 (č. 395) uvedl, že Radonice dostaly znak od Vladislava II. Jagellonského roku 1514 na přímluvu Fictumů, podle nichž se ve znaku nachází jejich štítek. Polepšení klade do roku 1533, kdy Albrecht Šlik vymohl na panovníkovi přidání svého štítku. Ferdinand I. však znak udělil v roce 1532, a to bez jakýchkoli připomínek na znak již existující. Rovněž se v popisu neobjevuje ani jeden štítek. V případě Vrchlabí (s. 46, č. 173) snad o listině věděl, neboť uvedl informace poměrně spolehlivé. Dělení štítu provedené cimbuřovým řezem však zaměnil za hradbu, kterážto interpretace přetrvává dodnes. Nenajdeme zde ale „pouze“ chyby u jednotlivých hesel, ale pro naše období jsme zaznamenali i záměnu lokalit, totiž Kralup u Chomutova s Kralupy nad Vltavou (s. 64–65, č. 243). Respektive uvedl pouze jedny Kralupy, jimž měl udělit znak Ferdinand I. v roce 1548. Jeho popis odpovídá Kralupům nad Vltavou, o jehož udělení nemáme z předbělohorského období žádné zprávy.

32 Například v případě Kašperských Hor (s. 12, č. 30), Bělčic (s. 13, č. 35) či Bíliny (s. 13, č. 36).

33 K tomu podrobněji např. KASÍK, Stanislav: *Od Widimského k „černé díře bezheraldičnosti“*. Heraldická Terminologická Konvence [online]. Dostupné z: <http://www.heraldika-terminologie.cz/stranka-od-widimského-k-černé-díře-bezheraldičnosti-793> [cit. 25. 10. 2016].

34 WIDIMSKÝ, V. R.: *Städtewappen*, s. 106, č. 405. V publikaci o městských znacích v severních Čechách se uvádí, že znak dostaly Zákupy od Ferdinanda I., přičemž nejstarší dochovaná pečeť nese datum 1586. J. Čarek později uvedl, že byl znak udělen Ferdinandem I., avšak v soupise pramenů jmenuje opis privilegia Rudolfa II., kterým znak potvrdil. Onen citovaný pramen není konceptem listiny Rudolfa II., kterým znak nepotvrdil, nýbrž udělil.

35 Národní archiv, Česká dvorská kancelář, kart. 565, inv. č. 759, sg. IV D 7.

formě originálu. Widimsky znak nejen zcela přebarvil, ale vložil do něj figury, jejichž existenci či funkčnost znění znakového privilegia přímo vylučuje.³⁶

Přese všechno, co zde bylo řečeno, nelze Widimskému upřít, že vytvořil do té doby nevídané dílo, které zanechalo v dalším výzkumu nesmazatelnou stopu. A to vše při možnostech, které ve své době měl, působí úctyhodně. Z pohledu jeho současníků a prvních následovatelů můžeme říci, že se jedná o unikátní a monumentální počín, který svůj účel splnil. Z pohledu dnešního badatele toto dílo tvoří odstrašující případ pro práci na heraldické monografii a zejména pro práci nejen dalších badatelů – současníků, ale badatelských generací.

Widimsky ve stejném roce stačil publikovat další tři navazující díly, které byly zaměřeny na Salcbursko, Slezsko a Štýrsko.³⁷ Pro naše potřeby jsme mohli využít pouze třetí, respektive druhý jmenovaný díl věnující se Slezsku, a to jmenovitě Opavu a Město Albrechtice. V obou případech však nelze obsažené informace označit za použitelné.

Zmiňme se na tomto místě ještě o Widimského práci pro Moravu, k jejímuž vydání nedošlo a zůstala v rukopise.³⁸ Způsobem zpracování jednotlivých hesel a mírou validity informací se od vydání pro Čechy neodlišuje. V některých případech nejsou očíslované strany, v některých nemají příslušná čísla ani lokality, což se do jisté míry projevilo jako handicap při citování v registrovém katalogu. Jiří Čarek v publikaci *Městské znaky v českých zemích*, o níž bude pojednáno na příslušném místě, citoval lokality podle jejich čísel. Například Hustopeče číslo nemají, ale Čarek uvedl č. 9. Strany jsou opatřeny čísly, a proto budeme v registráři uvádět strany i čísla lokalit, a to buď čísel původních, nebo Čarkem uvedených, abychom zachovali kontinuitu citování. V některých případech archiváři nedodali údaje z Widimského rukopisu k Moravě, a proto je u těchto lokalit Čarek neuvádí, například v případě Podhradí nad Dyjí, které se dříve jmenovalo Freistein. Této lokalitě předchází (z námi studovaných měst a městeček) Vranov nad Dyjí, jenž se jmenoval Frain a Příbor, který nesl jméno Freiberg. Tyto lokality nejsou ve Widimského práci opatřeny číslem, avšak v Čarkovi lze nalézt v případě Vranova číslo 65, v případě Příboru 68. Heslo Podhradí nad Dyjí však v Čarkovi číslo uvedeno nemá. Nicméně i v tomto případě v registráři

36 Dále například znak Hory Svaté Kateřiny tvoří dělený štít, přičemž obě poloviny jsou stříbrné. Widimsky jej namísto toho přebarvil na štít zlatý s červenou patou. Namísto žernovů do pravého horního rohu umístil štítek s hornickými kladivy a do levého štítek s mlýnským kamenem (č. 212, s. 56).

37 WIDIMSKY, Vincenz Robert: *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates II. Herzogthum Salzburg. III. Herzogthum Schlesien. IV. Herzogthum Steiermark*. Wien 1864.

38 Týž: *Beschreibung der Wappen des Markgrafenenthum Maehren und der Landes-Hauptstaedte Brün und Olmütz*. Olbersdorf 1850?. Rukopis uložený v Knihovně Slezského zemského muzea, sg. KSZM, rkp. 19. Za poskytnutí snímků rukopisu patří poděkování PhDr. Karlu Müllerovi.

uvádíme číslo 70, které by za jiných okolností bylo Čarkem uvedeno. Protože vycházíme při tomto číslování z čísel Čarkem jinak citovaných, je i v tomto případě v závorce uvedeno, že se jedná o číslo dle Čarka. O správnosti číslování se lze přesvědčit již u po Podhradí bezprostředně následujícího hesla Friedland, které má ve Widimského práci číslo 71. Do Widimského výkladu nebyly z námi zkoumaných lokalit zahrnuty Horní Dunajovice.

Nedlouho po Widimského publikaci vyšlo dílo Huga Saurmy von Jeltsch věnované znakům měst a městeček ve Slezsku.³⁹ Svým zpracováním se publikace podobá Widimského práci a H. Saurma v některých případech z Widimského práce vycházel. Jednotlivá hesla začínají uvedením místní příslušnosti a odlišnými názvy v němčině, češtině a latině. Následuje stručná historie až po autorovu současnost. Na konci každého hesla se nachází údaje o pečeti a znaku. Pro malý počet erbovních listin vydaných pro města a městečka ve Slezsku se však nebudeme touto publikací zabývat podrobněji. V české části Slezska se nachází pouze tři lokality, které dostaly či jim byl polepšen znak v předbělohorském období, a to Třebovice, Město Albrechtice a Opava. Třebovice však H. Saurma vůbec nezahrnul do výkladu. Pro Město Albrechtice známe v současnosti pouze jedinou formu dochování erbovní listiny, již je její koncept uložený v Národním archivu. Tato písemnost však nebyla v době vydání knihy známá, a proto se autor zmiňuje pouze o pečeti a polemizuje se závěry, které o znaku Albrechtic učinil Widimsky. Pro Opavu uvedl nejstarší zmínky o znaku, které evidoval, k roku 1341 a popsal dvě nejstarší pečeti. Ke své současnosti zaznamenal další dvě pečeti s odlišným pečetním polem – polepšeným městským znakem. O polepšení se však zmínil toliko v souvislosti s odlišnou barevností znaku. Pravděpodobně vycházel ze svých současných znalostí, neboť erbovní listinu Rudolfa II. neuvedl.

Téměř čtyřicet let po Widimském a Saurmovi vydal svou monografii Hugo Gerhard Ströhl,⁴⁰ který si ve své publikaci počínal často obdobným způsobem, respektive vycházel z informací, které znal z Widimského díla.⁴¹ Navzdory tomu některé údaje opravil a uvedl na pravou míru.⁴² Zatímco Widimsky stihl z českých zemí vydat pouze městské znaky v Čechách, Ströhlova práce zahrnuje všechny tři české korunní země, avšak nikoli všechny lokality. U některých měst je uvedeno datum udělení znaku a znak nakreslen vedle textu, přičemž tinktury

39 SAURMA VON JELTSCH, Hugo: *Wappenbuch der schlesischen Städte und Städtel*. Berlin 1870.

40 STRÖHL, Hugo Gerhard: *Wappen von Österreich-Ungarn. Zusammengestellt und erläutert Zweite vermehrte und verbesserte Ausgabe*. Wien 1904.

41 Z již uvedených zmiňme například výklad o znaku Heřmanova Městce (viz s. 12., pozn. 30).

42 Například právě u Rokycan uvádí správné datum vydání listiny.

jsou vyznačeny formou šrafování. Konec knihy obsahuje barevné vyobrazení znaků, které nebyly zahrnuty do textové části. Na závěr nutno dodat, že H. G. Ströhl dosavadní znalosti o předbělohorských znakových privilegiích nerozšířil o žádné zásadní poznatky.

Z čistě chronologického pohledu z autorů píšících česky na prvním místě stojí Antonín Rybička a jeho *Pomůcky k heraldice a sfragistice domácí s podtitulem Znaky a pečeti městské*.⁴³ A. Rybička rozdělil lokality do tří samostatných příspěvků, v nichž jednotlivá města a městečka seřadil vždy nově podle abecedy. Lokality však figurují v příspěvcích náhodně, pročež kritérium pro jejich volbu do příslušných dílů zůstává nejasné. První část zahrnuje jedenapadesát lokalit, které získaly znak v letech 1526–1620, druhá sedmnáct a třetí šestnáct. Z celkového počtu 156 listin, které pro předbělohorské období evidujeme, se mu podařilo zahrnout více než polovinu.⁴⁴ Přihlédneme-li k faktu, že se zaměřoval pouze na města a městečka obdařená panovníkem, procentuální poměr se ještě zvýší.⁴⁵ Typologicky se jedná o registovou formou podaný přehled znakových privilegií pro města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Mimo samotných popisů citoval i jiné části listin, zejména datační formule. Díky takto zvolené metodice Rybička prakticky eliminoval chyby, které by mohly nastat při následné interpretaci, například při převádění dat na dnešní podobu. Pomineme-li absenci poměrně nemalé části listin, můžeme toto dílo zhodnotit jako spolehlivě odvedenou práci, k níž se badatelé mohou bezpečně vracet dodnes.

Jako velmi přínosnou lze označit práci Vojtěcha Krále z Dobré Vody *Znaky měst českých*,⁴⁶ v níž popsal na dvaatřicet znaků tehdejších měst a doprovodil je vlastními kresbami. Jednotlivá hesla nejčastěji obsahují popis znaku, jeho vývoj, historii sídla a jeho vztah k vrchnosti, u některých měst doplnil etymologii jejich názvu. V. Král se opíral výlučně o prameny, přičemž v případě pochybností

43 RYBIČKA, Antonín: *Pomůcky k heraldice a sfragistice domácí*. Památky. Listy pro archaeologii a historii, 1874, s. 717–738, 847–856, 923–930.

44 Soupis neobsahuje lokality: Hora Svaté Kateřiny, Rosice, Strážov, Přísečnice, Horní Slavkov, Krásno, Kralupy u Chomutova, Chabařovice (1549, 1571), Horní Blatná, Vémyslice, Loket, Hora Svatého Šebestiána, Nové Veselí, Město Albrechtice, Dalešice, Maršovice, (Kdyně) Všeruby, Dolní Kounice, Podhradí nad Dyjí, Držovice, Hustopeče, Lochovice, Chrástava (1574, 1581), Liberec, Heřmanův Městec, Jedovnice, Opava, Hrádek nad Nisou, Rudolfov, Hostouň, Rumburk, Jiřetín pod Jedlovou, Chudenice, Oloví, Mikulov, Lovosice, Ostrov, Výsluní a Loučná pod Klínovcem.

45 Panovníci vydali celkem 125 z uvedených 156 listin. A. Rybička do své práce zahrnul 84 lokalit, tedy 67 %.

46 KRÁL Z DOBRÉ VODY, Vojtěch: *Znaky měst českých*. Praha 1899.

uvedl možnost dohledání potřebných informací v dalších pramenech.⁴⁷ Z námi sledovaných lokalit se v tomto díle nachází Plzeň, Heřmanův Městec, Bělčice a Vlachovo Březí.⁴⁸ U všech čtyř lokalit se vyskytují správné informace týkající se udělení znaků, nicméně autor na uvedení celé datace rezignoval, protože čtenář najde pouze rok. V případě Bělčického znaku hovořil pouze o jeho potvrzení v roce 1556, zatímco o listině z roku 1549 se nezmínil.⁴⁹ Odhlédneme-li od drobností, za závažný nedostatek považujeme absenci soupisu pramenů s uvedením jejich uložení, neboť od doby vydání knihy mohlo dojít ke ztrátám, které dnes zpětně nelze postihnout.

Pouze okrajově uvedme *Ottův slovník naučný*, v němž se tu a tam zmínky o udělení znaků nachází. Přestože autory značného množství hesel byli kvalitní přispěvatelé jako například August Sedláček, nacházíme zde často mylné⁵⁰ nebo dokonce žádné informace.⁵¹

Pro vesnická privilegia se jako dobrá pomůcka osvědčil časopis *Selský archiv*, který vycházel v Olomouci od roku 1902 péčí Vincence Praska.⁵² V jeho listinári se nachází celá řada opisů vesnických erbovních privilegií, z nichž některé obsahují informace o znacích a pečetích. Například v případě Bělkovic se jedná o jediný dochovaný pramen, díky němuž jsme dnes informováni o udělení znaku této vsi.

47 Např. pro Soběslav, list č. 2, uvedl: „*Kdy toto místo povýšeno na město, bylo-li znakem od pánů svých z Rožmberka nadáno, nebo polepšili-li jen tito přidáním znaku svého rodového již stávající znak městský, o tom marně dopátrati se snažíme písemných zpráv.*“

48 Listy 1, 8, 11 a 13.

49 S ohledem na uvedené lokality je patrné, že evidoval vždy originální listiny, zatímco opis privilegia pro Bělčice z roku 1549, který se nachází v salbuchu, mu zůstal skrytý.

50 Například chybné datum udělení znaku Radonicím, které měly znak obdržet od Vladislava II. Jagellonského v roce 1514, namísto správného roku 1532. Rovněž podle Widimského se u Chřibské opakuje omyl o udělení znaku Rudolfem II. v roce 1570 s tím, že ve znaku měl dokonce figurovat štítek s babenberským břevnem. Štítek je však až pozdějším přídavkem. Privilegium Rudolfa II. pro Poběžovice patrně autor hesla neznal, neboť uvedl, že znak se štítkem s labutí udělil Dobrohost z Ronšperka v roce 1502. Zmíněný vydavatel sice Poběžovicím v roce 1502 znak udělil, nicméně se jednalo o modrý štít s hradbou, dvěma věžemi a beranem. Tento znak Rudolf II. neuznával, protože jej neudělil panovník, ale ponechal jej jako základ jím uděleného znaku, viz č. 137 v registáři.

51 Pokud o listinách panovala povědomost, byla zmíněna, avšak v četných případech se o privilegiích vůbec nehovoří. Například u Žlutic, Horšovského Týna, Horního Slavkova, Lokte, Hostouně, Rumburku, Mikulova, Výsluní či Kladrub. Pro jiné lokality se uvádí příslušná listina, avšak nikoli v souvislosti s udělením znaku, například Kralovice, Kralupy u Chomutova, Bělčice, Horu Svatého Šebestiána, Hustopeče nebo Bystřice nad Pernštejnem.

52 *Selský archiv. Časopis pro obecné i kulturní dějiny selského stavu hlavně moravského i slezského.* Olomouc.

Rovněž autoři *Vlastivědy moravské* často uváděli informace o udělení znaků a pečeti pro lokality ležící na Moravě a v české části Slezska.⁵³ Informace však čerpali zejména pomocí dotazníku, na nějž odpovídali představení jednotlivých lokalit, kteří své privilegium v pergamenové podobě již k dispozici neměli, a často ani neměli tušení o existenci jeho opisu.⁵⁴ Proto se často nedozvídáme data udělení znaků či pečeti; v opačných případech se však setkáváme i s citací z těchto listin.⁵⁵

Z roku 1906 pochází dílo F. A. Slavíka o komunálních znacích a pečetích na Moravě.⁵⁶ Zpočátku pojednal o právu k pečeti a znaku a v souvislosti s ním poukázal na rozdíly mezi Čechami a Moravou. Na příkladu panství města Jihlavy, města ležícího na zemské hranici, uvedl, že k roku 1749 všechny vesnice na moravské straně užívaly vlastní pečeť, zatímco vesnice na české straně nikoli. V další kapitole pojednal o obecních znacích všeobecně; zaměřil se na jejich obsahovou stránku a podobu se znaky šlechtickými, zemskými a jinými. Mi-

53 K projektu *Vlastivědy moravské* viz HOUZAR, Petr: *Brněnské symboly: pečeti, znaky a vlajky Brna a jeho městských částí*. Brno 2019, s. 26, kde se nachází i další literatura.

54 Tak například ve výkladu o dějinách Líšně čteme: „*Líšeň stala se městečkem v polovici XVI. století (před r. 1560)*“, viz SLAVÍK, František Augustin: *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy. Díl I. Brněnský kraj, číslo 6. Brněnský okres*. Brno 1897, s. 184–185. O znaku či povýšení na městečko neměli povědomí ani v Podhradí nad Dyjí, viz PEŘINKA, František Václav: *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy. Díl VI. Znojemský kraj, číslo 70, Vranovský okres*. Brno 1906, s. 118. Neurčitou zprávu pak dostáváme o Bystřici nad Pernštejnem: „*Za znak měla Bystřice původně orla, od r. 1580 pak půl zubří hlavy a orla*“. Ne zcela přesvědčující upřesnění autor podává dále: „*Vratislav z Pernštýna zase se jim zakazoval objednat, aby císař všechny jejich výsady potvrdil a Bystřici za město vysadil, pečeti jejich jim polepšil a jim propůjčil, aby červeného vosku užívali. Přípověď svou vyplnil Vratislav z Pernštýna a Bystřice byla za město povýšena Rudolfem II. r. 1580.*“, viz TENORA, Jan: *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy. Díl IV, číslo 12. Bystřický (n. P.) okres*. Brno 1907, s. 12, 37. U Vranova nad Dyjí se sice vzpomíná a popisuje městský znak, avšak autor textu žádnou zprávu o jeho udělení nepodal; pravděpodobně pouze popsal znak v pečetním poli vranovské pečeti, neboť neuvedl ani tinktury: „*Městečkem připomíná se Vranov r. 1516; výsadní listina se nedochovala. Znak městský měl bránu se dvěma věžemi, mezi nimiž byl pták.*“, viz PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská II., Vranovský okres*, s. 44. Nakonec zmíníme například Olbramkostel, jehož znakové privilegium se dodnes dochovalo v originále. Přesto se ve výkladu o dějinách Olbramkostela o povýšení na městečko nehovoří a v souvislosti se znakem se dočteme, že jej tvoří „*brána městská se dvěma věžemi s cimbuřím, mezi věžemi dva křížem přeložené srpy*“, viz PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda Moravská II. Místopis Moravy. Díl VI, číslo 76, Znojemský okres*. Brno 1904, s. 404.

55 Plnou povědomost o svých znacích měli například v Jaroslavicích, viz PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy. Díl VI, Znojemský kraj, číslo 24, Jaroslavský okres*. Brno 1905, s. 28–29; v Příboru – POKORNÝ, Ferdinand: *Vlastivěda moravská II. Místopis Moravy. Díl IV, Jičínský kraj, číslo 43, Příborský okres*. Brno 1917, s. 78–79; či Šafově – PEŘINKA, F. V.: *Vlastivěda moravská II., Vranovský okres*, 160–161.

56 SLAVÍK, František Augustin: *Staré znaky a pečeti městské a vesnické na Moravě a v jejich obvodech ve Slezsku*. Zvláštní otisk z „Časopisu Moravského muzea zemského“, 1905 a 1906, 1906.

moto zmínil, že nové obyvatelstvo, které se do některých obcí přistěhovalo po třicetileté válce, nenavázalo v symbolice na stará znamení, ale že si volilo nová, nebo dokonce žádná. V souvislosti s dotazníkovou akcí k Vlastivědě moravské z některých míst obdržel odpovědi negativního charakteru v otázce starých obecních pečeti. Výklad třetí kapitoly věnoval štítu a honosným kusům, přičemž rozdělil obecní znaky podle tvarů štítu, jeho členění a figury štítek.

Za nejprínosnější lze pro naše potřeby považovat část čtvrtou, která se věnuje znakům měst a městeček. Nachází se v ní podrobněji rozepsaná hesla podobná regestovému zpracování o udělení znaku pro Biskupice, Horní Dunajovice, Hroznovou Lhotu, Jedovnice, Jiříkov, Kokory, Mikulovice, Opatov a Polešovice.⁵⁷ F. A. Slavík měl pravděpodobně povědomí i o dalších lokalitách, neboť dále uvedl, že obdobně jsou vypsány „*v privilegiích jiných znaky obcí, jež byly v XVI. století povýšeny za městečka*“, jmenovitě Budišov, Dambořice, Chropyně, Líšeň, Litenčice, Míroslav, Myslibořice, Němčice nad Hanou, Olbramkostel, Pačlavice, Prosiměřice, Stará Říše, Troskotovice, Tvrdonice, Vémyslice, Vlachovice a Vlasatice.⁵⁸ Vyjma informací o listině pro Polešovice vycházel z Rybičkových Pomůcek k heraldice a sfragistice domácí. Následně uvedl výčet měst a městeček, která do znaku dostala znamení svého pána. Pro předbělohorské období se jedná o Bystřici nad Pernštejnem, Doubravici nad Svitavou, Horní Kounice, Jaroslavice, Jívovou, Oleksovice, Strachotice, Svitávku, Šafov, Štítary, Šumperk a Žďár nad Sázavou. Následně popsal znaky některých vyjmenovaných lokalit, které dostaly v předbělohorském období znak.⁵⁹ Při vyhotovování popisů do poznámek pod čarou zahrnul nejen literaturu, ale v některých případech i archivní prameny.

Výklad páté kapitoly zaměřil na znaky vsí, respektive podal krátký výklad o vesnických pečetích s následným chronologickým výčtem podle dat, která se nacházela v pečetních polích.⁶⁰ Od strany 29 začíná rozsáhlý přehled figur obsažených ve znacích a seřazených dle tehdy běžně užívaného schématu, kdy figury byly řazeny do věcných skupin, nikoli podle abecedy; výčet končí na straně 72. Na něj navazuje oddíl věnovaný znakům dílů měst a vesnic na Moravě, který se uzavírá na straně 85; nicméně z této oblasti se pro naše potřeby nevyskytuje žádná lokalita. Další část tvoří pojednání o znacích obcí v moravských obvodech ve Slezsku, přičemž se lokality vyskytují v rámci schematického řazení figur, jak je naznačeno výše. Samostatnou část tvoří pojednání o nápisech na pečetích, přičemž se autor současně věnoval i barvám pečetního vosku, tvarům pečeti, či jejich stáří.⁶¹ V další části se zabýval změnami pečeti a znaků v pozdější době, tedy

57 Tamtéž, s. 15–17.

58 Tamtéž, s. 17.

59 Tamtéž, s. 17–24.

60 Tamtéž, s. 27–28.

61 Tamtéž, s. 86–94.

po roce 1526.⁶² Zde se z námi sledovaného období hovoří pouze o změně znaku Nového Veselí. Na textovou část navazuje obrazová příloha tvořená čtrnácti tabulkami vyobrazení pečeti a jedna tabulka se znaky šesti měst. Mimoto, že F. A. Slavík čerpal velmi hojně z dřívějších prací, zejména Rybičkových Pomůcek, jak bylo uvedeno výše, doplnil četné poznatky i z vlastního výzkumu. Často můžeme sledovat provázanost s Vlastivědou moravskou, což jistě nepřekvapí, neboť Slavík vystupoval v roli hlavního vedoucího tohoto projektu na jižní Moravě.

V následujících letech se nám nepodařilo postihnout dílo, v němž by se jeho autor či autoři zabývali znakovými privilegii, nebo je alespoň využívali jako pramenů k výzkumu. Ani po druhé světové válce se heraldika obecně netěšila širší badatelské přízni.⁶³ Vedle hrstky akademiků se o ni zajímali pouze někteří archivisté, více pak laičtí nadšenci. Na prvním místě uveďme záslužný počín Františka Zvolského, který v roce 1947 vydal vlastním nákladem knihu o znacích moravských měst.⁶⁴ Již v úvodu apeloval na absenci díla, které by obsahovalo soupis městských znaků na našem území,⁶⁵ a proto se snažil tento nedostatek odstranit, zatím pro oblast Moravy. Naznačil, že se jedná o soupis moravských městských znaků, který si na některých místech vyžádal revizi předchozích děl.⁶⁶ Většina hesel začíná popisem znaku, jindy je zmíněn popis pečetního pole nejstarší pečeti a pečeti následujících s uvedením, které figury jsou užívány ve znaku. Přestože Zvolský potřebné prameny znal, musíme mu z dnešního pohledu vytknout, stejně jako Vojtěchu Královi, absenci celkového soupisu pramenů a informací o jejich uložení v paměťových institucích.

F. Zvolský dále usiloval o vydání obdobně pojaté publikace o znacích měst v Čechách. Autor však stihl vydat pouze čtyři sešity s obrazy městských znaků.⁶⁷ Velmi přínosné na této nedokončené práci bylo pro budoucnost to, že se jednalo o vyobrazení městských znaků z listin, nikoli o znaky, které by namaloval sám či jeho současník. Pro naše potřeby zmiňme, že se v prvním sešitě nachází tabulka ke znaku Havlíčkova Brodu, („příloha A k č. 47“), ve druhém sešitě tabul-

62 Tamtéž, s. 94–99.

63 Břetislav Štorm přímo uvádí, že je mrtvá, viz ŠTORM, Břetislav: *Heraldika a naše doba*. Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze 17–18, č. 1–4, 1945–1946, s. 79.

64 ZVOLSKÝ, František: *Znaky moravských měst*. Brno 1947.

65 Existence Králových *Znaků měst českých* tomuto tvrzení neodporuje, neboť nejsou zpracována všechna města v Čechách. Klíč pro jím zvolených 32 měst zůstává nejasný.

66 Uveďme například výklad o znaku Hustopečí na stranách 31 a 32, kde vidíme informace o nejstarší pečeti z roku 1418, v jejímž pečetním poli se měla nacházet větev vinné révy s hrozný a dva zahnuté vinařské nože. Zvolský svůj výklad ukončil slovy: „*Ströhlovo tvrzení, že nůž pochází ze znaku Dietrichštejnů, nutno tudíž odmítnout.*“

67 ZVOLSKÝ, František: *Znaky českých měst. Sešit 1*. Brno 1948; týž: *Znaky českých měst. Sešit 2*. Brno 1948; týž: *Znaky českých měst. Sešit 3*. Brno 1949; týž: *Znaky českých měst. Sešit 4*. Brno 1949.

ka ke znaku Plzně („příloha k č. 264“), ve třetím sešitě tabulky ke znaku Kašperských Hor („příloha k č. 97“), Sobotky („příloha B k č. 324“) a Vilémova („příloha k č. 391“), ve čtvrtém pak tabulky ke znakům Bíliny („příloha k č. 32“) a Liberce („příloha k č. 195“). Na konci čtvrtého sešitu autor uvedl, že „pátý sešit vyjde koncem měsíce května a uzavře první část tohoto díla. Šestým sešitem počnou vycházeti barevné tabulky“. Bohužel k vydání pátého a šestého sešitu, ani k vydání dalších dílů nedošlo.⁶⁸ Péčí Karla Müllera vyšla v roce 2002 edice Zvolského poznámek o znacích měst v české části Slezska.⁶⁹ Z námi sledovaných lokalit F. Zvolský zpracoval informace, které dokázal shromáždit ke znakům Města Albrechtic a Opavy. O listině pro prvně jmenovanou neměl patrně žádné informace, neboť se o ní nejen nezmiňuje, ale neznal ani původní tinktury erbu.⁷⁰ Listinu Rudolfa II. pro Opavu znal a popís znaku z ní citoval.⁷¹

Ve zmíněném roce 1948 došlo k založení Heraldické společnosti a vydávání *Heraldického časopisu*; v prvním čísle František Beneš resumoval dění v oblasti heraldického výzkumu na území Československa. Dospěl k názoru, že rozvoj bádání vycházel ze spolupráce s genealogií a zmínil se také o práci rodopisných a heraldických nadšenců – laiků, jejichž počet mnohonásobně převyšoval heraldiky – vědce. Dále můžeme spatřovat v jeho lakonické poznámce, že se obce začínají více zajímat o své znaky, vizi o směru, kterým se heraldika ubírala v dalších letech, totiž komunální sféru. K našemu tématu můžeme čerpat zásadní informaci o dosavadní neucelenosti výzkumu městských znaků, která potvrzuje absenci soupisů pramenů ve vydaných publikacích: „Bádání i ostatní heraldická činnost však byly nejen z největší části povrchní, ale zároveň neplánovitě, roztržitě, nesoustavně. Stejně tak jsou roztržité výsledky tohoto usilování. Práce uveřejněny jednak v řadě různých drobných publikací, vydaných namnoze soukromě v malém počtu výtisků, jež je těžko dostat do rukou, kdyby jich pracovník potřeboval. Jednak v různých časopisech. Roztržitost ta je pak cítěna ještě tíživěji proto, že není tvorbu vyčerpávajících, systematicky zpracovaných a především podle věcných hesel přehled o látce umožňujících bibliografických příruček, s jejichž pomocí by badatel mohl zjistiti vše, co bylo

68 Josef Milde k tomu poznamenal: „Týž autor začal v r. 1948 vydávat podobné, leč šíře založené dílo >>Znaky českých měst<<, jež se bude skládat ze 3 částí: 1) reprodukce znakových vyobrazení z privilegií a jiných dokladů; 2) barevné tabule se znaky nyní užívanými; 3) text (popisy erbů a zprávy o jejich vývoji). Zatím dílo, jež vychází v sešitech, nedospělo ještě ani ke konci prvního oddílu, a tak si nelze vytvořit definitivní úsudek o něm, ale již nyní se naskytá otázka, zda si autor neuložil úkol, který je nad jeho síly.“, viz MILDE, Josef: *Česká literatura heraldická v l. 1945–1949*. Heraldický časopis 2(1), 1949, s. 4.

69 ZVOLSKÝ, František: *Znaky slezských měst*. Opava 2002.

70 Tamtéž, s. 5.

71 Tamtéž, s. 9.

*probádáno, vypracováno a napsáno.*⁷² Na dalších stranách se věnuje pečetím jako typu heraldických pramenů.

O něco později, zejména v 70. a 80. letech 20. století, byly nadšenci z řad laických genealogických a heraldických badatelů zakládány různé spolky, které vydávaly vlastní časopisy obsahující i příspěvky z oblasti komunální heraldiky. Tyto však ponecháváme stranou pozornosti, neboť o nich dostatečně informoval Vladimír Růžek v přehledu heraldické literatury.⁷³

Do 60. let 20. století nenastaly vhodné okolnosti pro vydání jakékoli monografie pojednávající o komunálních znacích vůbec. V letech 1967–1970 měli archiváři z celého území Československé socialistické republiky za úkol shromáždit podklady, které následně vyhodnocovala komise pro znaky měst, a které měly sloužit pro vytvoření celostátního soupisu. K vydání původně zamýšleného díla nemohlo pro objemnost informací dojít v nejbližší době, a proto byl výstup z této činnosti, kniha *Městské znaky v českých zemích*, o níž bude podán výklad později, publikována až v roce 1985. Mezitím archiváři z několika krajů přistoupili k vydání vlastních publikací, a to pro pět z tehdejších osmi krajů, konkrétně severní Čechy,⁷⁴ severní Moravu,⁷⁵ střední Čechy,⁷⁶ jižní Moravu⁷⁷ a západní Čechy.⁷⁸

V úvodu publikace věnované severním Čechám autoři přímo píší, že o heraldiku je „*všeobecný zájem*“,⁷⁹ a proto považovali za vhodné informovat širokou veřejnost o minulosti s přihlédnutím k uvedení nutných základů heraldiky. Po kapitole o heraldické a sfragistické literatuře související se severními Čechami následuje vysvětlení geneze severočeských znaků v kontextu dějinných událostí. Autoři se snažili vysvětlit proces přejímání figur z pečetních polí a postihnout vývoj udělování znaků panovníkem, a to od nejstaršího dokladu až po svou současnost. V této části nacházíme četné odkazy k erbovním listinám, přičemž z námi sledovaného – předbělohorského – období autoři podrobněji uvedli

72 BENEŠ, František: *Heraldické bádání v Československu a Heraldická společnost*. Heraldický časopis 1(2), 1948, s. 2.

73 RŮŽEK, Vladimír: *Česká heraldická literatura od roku 1946 do roku 1980*. Sborník archivních prací 34, 1984, s. 514–516.

74 RUDA, Vladimír a kol: *Znaky severočeských měst*. Most 1971.

75 BALETKA, Ladislav: *Znaky měst a městeček Severomoravského kraje*. Sborník Státního archivu v Opavě 1968–1971, 1971, s. 165–295.

76 PŘIBYL, Alois – LIŠKA, Karel: *Znaky a pečete středoeckých měst*. Praha 1976.

77 DŘÍMAL, Jaroslav – ŠTARHA, Ivan: *Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček*. Brno 1979.

78 PELANT, Jan: *Znaky a pečete západoeckých měst a městeček*. Plzeň 1985.

79 RUDA, V. a kol.: *Znaky*, s. 5.

okolnosti, které vedly k vydání listiny pro Liberec.⁸⁰ V hlavní části nazvané „*Část speciální: popisy znaků severočeských měst*“ evidujeme malé množství lokalit z předbřlohorské doby, pro něž se uvádí všechny informace korektně.⁸¹ Pro zbylá města a městyse nacházíme řadu nepřesností, neověřených či chybějících informací;⁸² nadto údaje uvedené pro Hrádek nad Nisou, Radonice, Výsluní a Zákupy musíme označit za věcně nesprávné.

V mnoha případech vycházeli autoři jednotlivých hesel z Widimského práce, přičemž přejímali jím uvedené informace. Naproti tomu některé jeho závěry došly nutných oprav. Například ve výkladu o znaku Chřibské se autor odkazuje na fakt, že se v literatuře uvádí polepšení znaku Rudolfem II.,⁸³ avšak zmiňovaná konfirmační listina městských výsad polepšení znaku neobsahuje.⁸⁴

Druhá ze zmíněných prací pojednává o znacích měst a městeček v Severomoravském kraji, kterou zpracoval kolektiv autorů pod vedením Ladislava Baletky. Soupis vyšel formou příspěvku ve Sborníku státního archivu v Opavě.⁸⁵ Studie začíná přehledem heraldického bádání v dané lokalitě od Widimského po svou dobu. Právě zde můžeme čerpat některé informace, které objasňují četné chyby či omyly, se kterými se ve Widimského práci můžeme setkat.

Z námi sledovaných lokalit odpovídají skutečnosti informace pro Jívovou, Kokory, Opavu a Šumperk. Vydání listiny pro Příbor autor hesla datoval pouze rokem 1615, a to i přesto, že citoval uložení originálu a rozměry miniatury.⁸⁶ Ve výkladu o znaku Třebovic se hlásí stříbrný kapr,⁸⁷ přičemž v listině je stanoveno „*půl kapru přirozeného*“. Rovněž navzdory faktu, že autor hesla znal originál znakového privilegia, jehož uložení v archivu citoval. Zcela chybně došlo ke zpracování počátků znaku Města Albrechtic. Snad proto, že autor neměl povědomí

80 Tamtéž, s. 20–21.

81 Jedná se o Horu Svaté Kateřiny, Horu Svatého Šebestiána, Chřibskou, Jiřetín pod Jedlovou, Liberec, Mikulov, Přisečnici a Rumburk.

82 Za všechny uvedme alespoň příklad Chrastavy, jíž byl znak několikrát polepšován, ale autoři zcela pominuli listiny Jiřího Mehla ze Střelice z roku 1568 a na ni navazující potvrzení Maxmiliánem II. o šest let později.

83 WIDIMSKÝ, V. R.: *Städtewappen*, s. 66.

84 RUDA, V. a kol.: *Znaky*, s. 64.

85 BALETKA, L.: *Znaky měst a městeček*, s. 165–295. Na stranách 167–168 vidíme přehled spolupracovníků, kteří měli na starost příslušný počet znaků v určitém okrese. Zde se dozvídáme, že Baletka pracoval na okrese Vsetín, ale zároveň byl členem pracovní skupiny, která dále zpracovávala podklady kolegů z okresních archivů.

86 Tamtéž, s. 255.

87 Tamtéž, s. 275.

o dochovaném konceptu a opisu listiny v Národním archivu, přejal informace od Widimského či Saurmy.⁸⁸

K této publikaci doplňme další, na níž se L. Baletka podílel s Jiřím Loudou, přičemž se zabývali opět severomoravským regionem.⁸⁹ Bylo zde zpracováno stejné množství znaků, přičemž se opakovaly chybné pasáže, zejména historie znaku Města Albrechtic (s. 56), pouhý rok vydání listiny pro Příbor (s. 70) a hlášení stříbrného kapra namísto přirozeného v listině pro Třebovice (s. 81). Z neznámých příčin se zde však objevily další chyby, které jsme v předchozí studii nezaznamenali. Autoři vzpomínají pečeť Jívové z roku 1574, která se podobá udělenému znaku v roce 1581. Strom určili bez jakýchkoli pochyb jako jívu; přestože věděli, že se v privilegiu strom hlásí jako dub, vždy o něm mluvili jako o jívě (s. 45–46). V případě odvození figury od znaku vrchnosti určili vrchnost jako Půtu z Ludanic namísto Václava z Ludanic (s. 49).

Třetí oblastí, v níž se místní archiváři uchýlili ke zpracování informací o znacích měst a městeček, byly střední Čechy. Úvod publikace zahrnuje přehled dosavadní heraldické literatury. Následuje obecná část, v níž autoři pojednali o městském právu a vzniku a vývoji pečeti a znaků ve sledovaném regionu. Schéma této publikace více či méně odpovídá předchozí, a proto následuje část speciální. Struktura i zpracování se jeví zdařileji, neboť uvedené popisy pečeti jsou úplné a v poznámkovém aparátu najdeme tolik potřebné citace archivních pramenů; bohužel však ne vždy.⁹⁰ Z námi sledovaných lokalit a období došlo ke korektnímu zpracování většiny hesel, avšak ani zde se autoři nevyhnuli nepřesnostem či neověřeným informacím a některé údaje nebyly vypsány v celistvosti.⁹¹ Naproti tomu si u některých hesel všímáme, že autoři opravili informace z Widimského knihy.⁹² Zajímavé jsou i úvahy o znacích, které mohly být pravděpodobně uděleny či polepšeny v předbělohorském období. Například Cerhovicím měl znak udělit král Vladislav II. v roce 1516, avšak od druhé poloviny 16. století známe

88 Tamtéž, s. 230; SAURMA VON JELTSCH, H.: *Wappenbuch*, s. 233–234.

89 BALETKA, Ladislav – LOUDA, Jiří: *Znaky měst Severomoravského kraje*. Ostrava 1980.

90 Například pro Vlastějovice se cituje opis v salbuchu, zatímco uložení originální listiny není uvedeno; stejně tak pro Dolní Bousov a Chotusice. V případě Říčan chybí jakákoli informace o uložení listiny, která se zmiňuje ve výkladu o udělení znaku.

91 Uveďme například, že podle autorů knihy o znacích ve středních Čechách měl být znak Vlastějovicím udělen 1. února 1540 (s. 151). V listině čteme „v sobotu před Hromnicemi léta Božího tisícého pětistého čtyřicátého“. Hromnice vycházely v roce 1540 na pondělí 2. února, předchozí sobota tedy nesla datum 31. ledna. Chyba nemohla vzniknout ani přehlédnutím faktu, že rok 1540 byl přestupný, neboť v daném kalendáři pro nepřestupné roky vycházela sobota před Hromnicemi na 30. ledna.

92 Například Widimský pro stavby ve znacích Divišova a Dobrovice udal stříbro, zatímco A. Přibyl uvedl zlato jakožto správnou tinkturu, a to díky doložení pramenů (s. 55–56).

typář s odlišným znakem. Cerhovice drželi v letech 1557–1595 Lobkovicové, přičemž jejich erb se vyskytuje i ve znaku na pečeti.⁹³

Poznámkový aparát se nachází za speciální částí. Často se v něm nachází informace, které bychom pro potřebu nepřerušovaného čtení uvítali v hlavním výkladu. Dlužno dodat, že se tato poznámka netýká redakčního pojetí knihy, ale například ve výkladu o znaku Nehvizd najdeme pouze rok vydání listiny, zatímco celé datum až v poznámce.⁹⁴

Na vzniku kompendia pro jihomoravské znaky se podílelo sedmnáct pracovníků příslušných archivů a externích spolupracovníků. Kniha je členěna abecedně podle jednotlivých okresů tehdejšího Jihomoravského kraje. Údaje o jednotlivých místech odpovídají schématu stanovenému Archivní správou ministerstva vnitra pro soupis komunálních znaků podle okresů. Jsou zde přehledně podány informace o historii sídla, pečeti a znaku. Jednotlivá hesla obsahují většinou spolehlivé informace; citace archivních pramenů je již samozřejmostí. Přesto se však na některých místech vyskytují chybné informace. Není bez zajímavosti, že se nejedná o chyby, které by se vztahovaly k heraldické či sfragistické stránce, nýbrž k datování listin.⁹⁵ Ve výkladu o Staré Říši a Vojnově Městci postrádáme celou dataci vydání privilegia, neboť se uvádí pouze rok.⁹⁶ Na rozdíl od výše uvedených publikací se autoři nepokoušeli datovat získání znaku v určité době na základě vrocení v pečetním poli či legendě pečeti, ale uvedli pouze nejstarší dochovaný typář či jeho otisk.⁹⁷ Do publikace nebyl vůbec zahrnut znak Březí, které jej mělo dostat od Františka z Thurnu v roce 1585 listinou, jejíž originál byl známý ještě na konci 19. století.⁹⁸ Na konec publikace byl zahrnut užitečný přehled vydaných znakových privilegií a také pečeti, které nesou letopočet z doby předbělohorské.⁹⁹ Obrazová příloha obsahuje nejen znaky z dochovaných pramenných materiálů, ale také fotografie pečeti.

93 PŘIBYL, A. – LIŠKA, K.: *Znaky*, s. 46.

94 Tamtéž, s. 108.

95 Celkem se jedná o osm chybně převedených dat.

96 DRÍMAL, J. – ŠTARHA, I.: *Znaky*, s. 228 a 396.

97 Tamtéž na s. 366–367 se naproti tomu u Vranova nad Dyjí nachází zmínka o tom, že mu měl 16. prosince 1568 udělit spolu s dalšími výsadami znak jeho držitel Petr Čertorejský z Čertoreje. V Moravském zemském archivu se tento regest skutečně nachází, avšak o podobě pečeti tam konkrétní informace nefigurují.

98 Viz SCHWETTER, Anton – KERN, Siegfried: *Der politische Bezirk Nikolsburg in historischer, statistischer und topographischer Beziehung mit einem Abriss der Geschichte Mährens*. Nikolsburg 1884, s. 139–140.

99 DRÍMAL, J. – ŠTARHA, I.: *Znaky*, s. 433–434.

Poslední z pěti krajských soupisů se věnuje Západočeskému kraji. Autor začal představením tématu a členěním popisu míst. Každé sídlo uvozuje krátký exkurz do jeho historie a oproti ostatním sledovaným publikacím zde najdeme historické názvy lokalit v latině a němčině; následují oddělené pasáže s nadpisy *znak* a *pečeť*. Viděli jsme, že ke každé z výše popsaných knih autoři zvolili odlišný přístup k citování archivního materiálu. Zatímco pro severní Čechy postrádáme jakýkoli poznámkový aparát, studie ke znakům a pečetím na severní Moravě citace obsahuje v poznámkách pod čarou. Kniha věnovaná středním Čechám byla též opatřena poznámkami, a to na konci knihy. Publikace pro soupis znaků a pečetí jihomoravských měst a městeček je dělena podle okresů a poznámky vidíme na konci každého oddílu. Západočeské lokality autor seřadil podle abecedy a poznámky jsou umístěny na konci výkladu k dané lokalitě. Veškeré údaje jsou obsaženy v celistvosti a nachází se zde minimum nepřesností.¹⁰⁰ Nebylo by tedy účelné zde vypisovat veškeré opravy Widimského publikace. Oproti předchozímu, jihomoravskému, přehledu autor u jednotlivých sídel vyslovil možná udělení znaku a pečetí podle datace pečetí či dobových okolností, které by k takovému aktu mohly vést.¹⁰¹ Protože kniha vyšla ve stejném roce jako Městské znaky v Českých zemích, nemohly být dílčí poznatky v celostátním díle zohledněny.

Na samém konci popisné části knihy se nachází „*Ukázkový popis dvou vesnických znamení*“, což je mezi těmito čtyřmi publikacemi ojedinělý úkaz. Přestože se ani u jedné z vybraných lokalit nenachází indicie, které by naznačovaly, že by jejich znamení mohla pocházet z předbělohorské doby, domníváme se, že se jedná o užitečnou ukázkou směru, kterým by se výzkum komunálních symbolů mohl ubírat v budoucnu.

V posledních dvou kompendiích autoři citovali popisy znaků z pramenů, a tak nemohlo dojít k nesrovnalostem týkajících se heraldické stránky.

Z celkových tehdejších osmi krajů neznáme žádný takto pojatý soupis znaků a pečetí měst a městeček, a to ani pokus o takový soupis, pouze v jižních a východních Čechách.¹⁰²

100 Například u Švihova autor uvádí, že *znovu vyzdvižení a vysazení* Tato větná konstrukce by mohla čtenáře svádět k myšlence, že znak byl polepšen v roce 1549. Díky archivním pramenům však víme, že k polepšení znaku touto listinou nedošlo, viz Státní oblastní archiv v Plzni, Státní okresní archiv Klatovy, Archiv města Švihov 1501–1945 (1958), sg. L3, f. 2^v–5^r.

101 PELANT, J.: *Znaky*, na s. 15 například pro Abertamy uvažoval o udělení znaku spolu s povýšením na horní městečko Rudolfem II. v roce 1579, protože tento letopočet byl vyryt i do typáře. Dále se takové informace objevují nejméně u dalších čtrnácti lokalit.

102 V roce 1928 vydal Václav Vojtíšek publikaci o znacích a pečetích v českých městech a Praze, viz VOJTÍŠEK, Václav: *O pečetech a erbech měst pražských i jiných českých*. In: VOJTÍŠEK, Václav (ed.): *Zprávy Památkového sboru hlavního města Prahy*. Svazek osmý. Praha 1928. Praha tedy tímto počinem svůj

Mimo výše zmíněné krajské publikace evidujeme také tři na úrovni okresu. První vyšla v roce 1972 a pojednává o znacích měst a městeček v okrese Náchod.¹⁰³ Na prvních patnácti stranách autoři seznamují čtenáře s heraldickými pravidly a poté následuje přehled samotných lokalit. V okrese Náchod se z námi zkoumaných lokalit nachází pouze Stárvkov, jemuž dal Hertvík Žehušický z Nestajova v roce 1573 právo pečeti typářem s popsáním pečetním polem. Autoři uvádějí, že přitom došlo k vysazení městečka na město.¹⁰⁴ Taková informace se však nezakládá na pravdě, neboť v příslušném zápise městské knihy, v němž čteme o udělení pečeti, nefiguruje o vysazení na městečko jediná zmínka, a to ani náznakem. Nadto je třeba si uvědomit, že právem vysadit ves za městečko či městečko za město disponoval výhradně panovník, ev. osoba s palatinátním právem. Autoři ve svém výkladu necitovali příslušný archivní pramen. Pro ostatní lokality nepředpokládali, že by znak jiného místa mohl být udělen či polepšen v předbělohorské době.

Druhý soupis se týkal obcí v okrese Uherské Hradiště, nejedná se o tytéž autory, kteří zpracovali jmenovaný okres v rámci kompendia pro Jihomoravský kraj.¹⁰⁵ Mimoto, jak vyplývá z titulu publikace, nesnažili se postihnout znaky, nýbrž pouze pečeti. Na začátku knihy autoři seznamují s vývojem městské a obecní sfragistiky, po čemž následuje abecední přehled lokalit. U každé se uvádí, kdy vznikla a k jakému politickému okresu patřila, dále vidíme výklad o pečetích a razítkách. Z okresu Uherské Hradiště známe udělení znaku v předbělohorské době pro Polešovice. Protože spolu se znakem dostaly Polešovice i právo pečeti zeleným voskem, najdeme tuto informaci ve výkladu, dále autoři popsali obecní pečeť. Všechny informace podali korektně, bohužel se však v obrazové příloze nachází pouze razítko Polešovic, zatímco vyobrazení malby znaku z listiny nebylo zahrnuto.

Ve třetí knize zpracoval autorský kolektiv pod vedením Vladimíra Spáčila znaky a pečeti nejen měst a městeček, ale i vsí v okrese Olomouc.¹⁰⁶ Za úvodem se nachází přehled městeček a vsí seřazený chronologicky podle vzniku typářů, po němž následuje doprovodný výklad. Od strany 33 jsou uvedeny jednotlivé lokality. Publikace je pro naše účely cenná především zpracovanými pečetními

soupis do jisté míry měla. V. Vojtíšek však do výkladu nezahrnul města, městyse a vsi, které do jeho doby byly k Praze připojeny.

103 BOUZA, Erik – VAŇKOVÁ, Věra: *Znaky a pečeti měst náchodského okresu*. Česká Skalice 1972.

104 Tamtéž, s. 28.

105 ČOUPOKOVÁ, Jaromíra – ČOUPEK, Jiří: *Pečetě obcí okresu Uherské Hradiště: metodická pomůcka pro regionální pracovníky*. Uherské Hradiště 1977.

106 SPÁČIL, Vladimír: *Pečetě a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Olomouc 1985. Kompaktně se věnovat vesnickým symbolům nebylo do této doby zvykem, a to i s přihlédnutím ke dvěma vsím obsaženým na konci západočeského soupisu.

znameními, neboť právě v olomouckém regionu evidujeme osm vesnických znakových privilegií. Žádné z nich se nedochovalo ve formě originálu, avšak autor téměř ve všech případech přinesl kresby pečeti, které nám pomáhají osvětlit skutečnou podobu znaků.¹⁰⁷ Nicméně pouze výklady pro Bělkovice a Jívovou byly zpracovány bez chyb. Ne vždy došlo k dezinterpretaci pramenů, neboť pro Černovír, Slavonín, Šumvald, Újezd a Závodí nejsou vůbec uvedeny. V případě Chválkovic došlo k uvedení roku, nikoli celého data, stejně tak u Šumvaldu a Želechovic.

Výše bylo naznačeno, že v roce 1985 vyšla publikace *Městské znaky v českých zemích*,¹⁰⁸ která měla být závazným kodexem městských znaků v tehdejší Československé republice, respektive v její české části. Kniha byla výsledkem bezmála osmnáctiletého snažení archivářů z celé republiky. V letech 1967–1970 měli archiváři z příslušných státních archivů za úkol shromáždit podklady pro celostátní soupis, které následně vyhodnocovala komise pro znaky měst.

O publikaci *Městské znaky v českých zemích* pojednáme podrobněji, neboť se jedná o základní práci, z níž byly čerpány informace o formách dochování privilegií a jejich uložení v archivech, knihovnách a muzeích pro tuto monografii.¹⁰⁹ Nejmenovaný autor úvodu se odvolává na Widimského monografii a v souvislosti s ní zmiňuje dvě zásadní skutečnosti. Nejdříve, že se v ní objevuje mnoho nepřesností a chybných údajů, a že od jejího vydání uplynulo již více než sto let, přičemž obdobná práce nebyla později zpracována. *Městské znaky v českých zemích* měly ambici napravit staré omyly, Widimského práci antikvovat a stát se závazným kodexem, v němž bychom našli aktuální a správné údaje o městských znacích spolu se vzorovými malbami znaků. Ona patnáctiletá prodleva mezi ukončením sběru elaborátů z archivů a vydáním knihy byla patrně zapříčiněna nekvalitními podklady, s nimiž se komise pro jejich zpracování musela vypořádat. V některých případech museli její členové přímo navštívit příslušný archiv a studovat podklady nově.

Po úvodu následuje všeobecná část, již J. Čarek zasvětil výkladu o městské heraldice ve středověku. Poté se zaměřil na vypracování přehledu zájmu o městskou heraldiku na našem území, na což navazuje část o pramenech, které bylo

107 Ideálním příkladem je znak Slavonína, jehož popis není z textu privilegia zcela zřejmý, ale díky vyobrazení pečeti si můžeme utvořit jasnější představu, viz tamtéž, s. 204–205. V době vydání publikace však privilegium pro Slavonín nebylo známé, a proto se autor nezmiňuje o udělení znaku olomouckým biskupem.

108 ČAREK, Jiří. *Městské znaky v českých zemích*. Praha 1985.

109 Na tomto místě nutno připomenout, že znaky a pečeti samostatných vsí publikace *Městské znaky v českých zemích* nereflextuje, neboť se zaměřuje na znaky měst a městysů. Znaky vsí, které se staly například městskými částmi Prahy, Brna či Ostravy, do výkladu zahrnuty byly.

možné využít ke studiu o znacích. Od strany 22 se věnoval otázce vzniku a vývoje městských znaků, shrnul dosavadní poznatky a přispěl ke konečnému řešení tohoto problému v souvislosti s dílem Václava Vojtíška, který zastával stanovisko, že města nemohla užívat pravé znaky před rokem 1420.¹¹⁰ Výklad nezakonzervoval v období středověku, ale zmapoval celkový vývoj až po svou dobu. Poslední pasáž tvoří kapitola *Podoba a formy znaků našich měst*, v níž pojednal o vzhledu prvních městských znaků a přirozeném vývoji v zobrazování městských znaků obecně. Součástí této kapitoly tvoří i poznamenání o základních heraldických zvyklostech a součástech znaků.

Kodex začíná na straně 65, respektive 69. Místa jsou řazena podle abecedy, přičemž součástí názvu lokality je aktuální okres, v němž se nachází, dále ke kterému panství příslušela k roku 1848 a názvy v latině a němčině. Samotné heslo tvoří první zmínka o místě, první doklad ke znaku a jeho vývoj až po rok 1985 a popis znaku. Poté následují archivní doklady, seznam vyobrazení znaku a literatura. Pro další práci odhlédneme od kvality zpracování jednotlivých hesel a zaměříme se zejména na zmínky o udělení znaků a archivní doklady, neboť právě zde shledáváme zásadní důležitost této publikace. Shrnuje totiž vůbec poprvé tyto poznatky uceleně pro celé naše území. Dozvídáme se nejen o uložení listin či jejich opisů, ale i o uložení pečetidel a jejich otisků. Přestože podklady dodávali příslušní archiváři a informace zpracovávala komise tvořená z předních odborníků, nedošlo ke korektnímu zpracování všech hesel.¹¹¹

Z námi sledovaného souboru předbělohorských znakových privilegií se vyskytují obsahové nesrovnalosti u dvanácti lokalit. Jejich povaha vyplývá z dalších kapitol, a proto se na tomto místě spokojme s jejich výčtem.¹¹² Kromě toho došlo k chybnému převedení datačních formulí nejméně v šestadvaceti přípa-

110 Citováno na s. 32–33 v pozn. 102.

111 Viz také zprávu o publikaci, kterou napsala BURKOŠOVÁ, Eva: *Jiří Čarek, Městské znaky v českých zemích, Praha, Academia 1985. 604 s., 150 obr., 146 tabulí znaků*. Český časopis historický 35(5), 1987, s. 780; dále recenzi ve Vlastivědném věstníku moravském, v níž Sáša Dušková publikaci hodnotila veskrze pozitivně – DUŠKOVÁ, Sáša: *Jiří Čarek, Městské znaky v českých zemích. Praha, Academia 1985. 451 str. + 146 tabulí barevných znaků*. Vlastivědný věstník moravský 38(2), 1986, s. 227–228. Srov. pak s texty vydanými po letech užívání této knihy Stanislavem Kasíkem a Pavlem Palátem – KASÍK, Stanislav: *Poznámky k odborné relevantnosti heraldického kompendia „Městské znaky v českých zemích“ z roku 1985*. Genealogické a heraldické listy 26(3), 2006, s. 6–36; PALÁT, Pavel: *Čarek – 1985 a relevance. Poznámky k odborné relevantnosti heraldického kompendia Městské znaky v českých zemích z roku 1985*. Heraldická Terminologická Konvence [online]. Dostupné z: <http://www.heraldika-terminologie.cz/stranka-carek-1985-a-relevance-17> [cit. 22. 4. 2021].

112 Hora Svaté Kateřiny, Vrchlabí, Tvrdonice, Bělčice, Hora Svatého Šebestiána, Vranov nad Dyjí, Chrastava, Kdyně, Stárvov, Dolní Dunajovice, Zákupy a Jirkov.

dech.¹¹³ Za typografickou chybu snad můžeme označit dataci privilegia pro Žihli, neboť se namísto roku 1559 uvádí 1599 (s. 433).

Městské znaky v českých zemích jsou odbornou veřejností ceněny zejména pro podrobně zpracované doklady o uložení materiálu v příslušných pamětových institucích. Přesto se i v této části vyskytuje řada neúplných či chybných údajů. V celkem devěťadvaceti případech nedošlo k uvedení kompletní citace, ale bylo odkázáno pouze na archivní fond.¹¹⁴ Tyto údaje nám pomohli doplnit pracovníci příslušných archivů, kteří byli vstřícní a díky jejichž pomoci bylo možné opravy uskutečnit, za což jim patří veliký dík.

Další nepřesnosti se týkají například chybného uvádění folií v salbuchách, nejméně ve čtrnácti případech. Kromě toho jsme zaevidovali i jedenáct závažných a jeden drobnější omyl, které se týkají citování pramenů. Například v rámci hesla Hora Svaté Kateřiny byla do dokladů zahrnuta pouze informace o dochovaných pečetích, zatímco údaj o uložení opisu nebyl uveden.

Úpravu kompletní citace, která spočívala v uvedení dnes aktuálního inventárního čísla, jsme nepovažovali za chybu, a proto jsme se na ně nezaměřovali v celistvosti, zmiňme například Šumperk (s. 376), Chotusice (s. 169), či Budišov nad Budišovkou (s. 100), jejichž doklady jsou dnes v archivech uloženy pod jinými čísly.

Bez souvislosti s Městskými znaky vyšlo ještě několik děl, z nichž bychom chtěli vyzdvihnout práci Antonína Haase v letech 1968–1973. Díky ní můžeme studovat soupisy městských privilegií po roce 1526 pro jižní,¹¹⁵ střední¹¹⁶ a západní Čechy.¹¹⁷ Téma městských privilegií bylo autorovi blízké, neboť se touto činností

113 Často se chyby vyskytují opakovaně podle příslušných krajských soupisů, viz také s. 30, pozn. 91 a s. 31, pozn. 95.

114 ČAREK, J.: *Městské znaky*, s. 85 (Bor), s. 122 (Dolní Bousov), s. 123 (Dolní Dunajovice), s. 137 (Havlíčkův Brod), s. 144 (Horní Blatná), s. 148 (Horní Slavkov), s. 161 (Hroznová Lhota), s. 163 (Hustopeče), s. 172 (Chudenice), s. 177 (Jáchymov), s. 194 (Kašperské Hory), s. 209 (Kralupy u Chomutova), s. 223 (Liberec), s. 232 (Loket), s. 234 (Loučná pod Klínovcem), s. 277 (Olbramkostel), s. 302 (Polešovice), s. 342 (Říčany), s. 343 (Sadská), s. 356 (Stárkov), s. 369 (Svitávka), s. 411 (Vlachovice, Vlastějovice), s. 417 (Vrchlabí), s. 430 (Žďár nad Sázavou) a s. 433 (Žihle). Dále nejsou dodnes inventarizovány příslušné fondy, v nichž se nachází prameny ke Krásnu (s. 149), Chřibské (s. 172) a Mikulovu (s. 247).

115 HAAS, Antonín: *Soupis privilegií měst a městeček Jihočeského kraje, od roku 1526*. Archivum Trebonense. Sborník studií pracovníků archivu a jeho badatelů. České Budějovice 1973, s. 89–216. Dostupné také online: <https://digi.ceskearchivy.cz/726/54>.

116 TÝŽ: *Soupis privilegií měst a městeček ve Středočeském kraji, od roku 1526*. Středočeský sborník historický 8, 1971, s. 126–161.

117 TÝŽ: *Soupis privilegií měst a městeček v Západočeském kraji, od roku 1526*. Minulost Západočeského kraje. Sv. 6. Plzeň 1968, s. 306–336.

zabýval již v padesátých a počátkem šedesátých let, kdy jeho péčí došlo k vydání posledních tří svazků kodexu městských práv do roku 1526.¹¹⁸ Soupis privilegií pro Jihočeský kraj vznikl jako první, přičemž v úvodu autor čtenáře seznamuje s vývojem shromažďování diplomatického materiálu v souvislosti s edicí *Codex iuris municipalis* (dále CIM) a navázáním na období po roce 1526. Největším úskalím se stal nárůst pramenného materiálu, a proto se autor rozhodl učinit soupisy v rámci jednotlivých regionálních územních celků. Při popisu archivů a jejich fondů, z nichž byly čerpány informace, chybí jeden významný pramen – salbuchy, což se v některých případech projevilo jako zásadní nedostatek. Jednotlivé záznamy jsou činěny formou úsporných registů, namísto přepisů celých listin, jako tomu bylo v CIM. Z lokalit, jimž byl znak udělen v předbělohorském období, nacházíme nesrovnalosti pouze dvakrát. V případě Radomyšle (s. 177) zcela chybí záznam o udělení pečeti. U Vyššího Brodu (s. 210) v roce 1608 uvedl potvrzení práv a právo pečetit červeným voskem, což však nevychází z obsahu listiny. Naopak pro Bělčice (s. 95) Haas uvedl na prvním místě originální erbovní listinu, o níž nás Čarkovy Městské znaky neinformují ani ve výkladu, ani v soupise pramenů.¹¹⁹

V úvodu k soupisu městských privilegií ve středních Čechách se obdobně uvádí důvody, které vedly k vydání a způsob, jímž autor postupoval, včetně poděkování pracovníkům příslušných archivů, kteří mu byli nápomocni. Zde se již setkáváme s více nejasnostmi, zejména úplně chybí uvedení listin pro Divišov (s. 135), Kladno (s. 138), Sedlec (s. 153) a Žehušice (s. 160). Absenci těchto čtyř listin si můžeme vysvětlit právě opomenutím fondu Salbuchy v Národním archivu. Jako první listinu pro Vlastějovice autor evidoval *privilegium Ferdinanda I.*; v souvislosti s touto listinou se však o znaku nezmínil, pouze o vysazení za městečko (s. 157). Obdobně například v registu příslušné Ferdinandovy listiny pro Sadskou není zmíněno dání znaku (s. 152).

Úvodní strany soupisu západočeského odpovídají svým schématem dvěma předchozím a ani celkový přístup k soupisu se nezměnil. I zde najdeme několik chyb, z nichž zmiňme alespoň absenci znakového privilegia pro Žlutice (s. 335) či vysazení Touškova za město (s. 324), kterážto informace nekoresponduje se zněním Ferdinandovy listiny.

V roce 1985 vzniklo dílo s poněkud svérázným přístupem a názvem s ohledem na dobu publikování, a to v Pasově vydaná německy psaná publikace

118 Týž: *Codex iuris municipalis regni Bohemiae: Tomus IV – 1. – Privilegia non regalium civitatum provincialium annorum 1232–1452*. Praha 1954 (dále jen CIM); týž: *CIM: Tomus IV – 2. – Privilegia non regalium civitatum provincialium annorum 1453–1500*. Praha 1960; týž: *CIM: Tomus IV – 3. – Privilegia non regalium civitatum provincialium annorum 1501–1526*. Praha 1961.

119 Viz ČAREK, J.: *Městské znaky*, s. 72–73.

o městských znacích měst a městeček ležících v Sudetech.¹²⁰ Přestože se jedná o redakčně poměrně zdařilé dílo, hemží se chybami a nepřesnostmi co do obsahu, pročež čtenář musí být velmi obezřetný.¹²¹ Vše nasvědčuje tomu, že autoři vycházeli hlavně z literatury, z níž teprve čerpali informace o pramenech, avšak nedostatečně.

O tři roky později Aleš Zelenka vydal sbírku městských pečeti Erika Turnwalda.¹²² Tato sbírka mu totiž významně posloužila při vypracovávání výše zmíněného lexikonu znaků v Sudetech. Svým pojetím se tato práce liší zejména tím, že se omezuje na již zmíněnou sbírku a reflektuje celé území Čech.¹²³ Nadto se v ní uvádí datum udělení znaku, respektive pečeti, přičemž uvedený popis se vztahuje k pečtnímu poli, nikoli k uděleným znakům. Téměř u každého hesla se nachází černobílá fotografie otisku pečeti.

Posledním počinem, o němž se zmíníme blíže, je v roce 1989 vydané dílo Karla Lišky *Městské znaky s ozdobami*.¹²⁴ Z námi sledovaných lokalit můžeme v této knize nalézt celkem osmnáct měst. Z tohoto počtu však u sedmi z nich není možné v předbělohorském období uvažovat o „ozdobách“.¹²⁵ Naopak se zde nenachází znak Hustopečí, na jehož vyobrazení v listině vidíme anděla v roli štítonoše. Autor se ve většině případů vyvaroval chyb, avšak nejméně v sedmi případech nemohou uvedené informace nalézt oporu v pramenech; minimálně jedenáctkrát se uchýlil k domněnkám o udělení znaku na základě pečeti či dobových okolností, a to i v případech, kdy není znám jiný pramen než pečeť, nebo bylo již dříve doloženo, že se o datum udělení znaku nejedná, jako například u Vejprt.¹²⁶

120 ZELENKA, Aleš – JAVORA, Tony: *Sudetendeutsches Wappenlexikon*. Passau 1985. Heslo totiž mimo dějin lokality, informací o znaku a jeho vyobrazení tvoří i popis umístění v zemi a okrese a poté počet obyvatel v letech 1910, 1930, 1939 a 1947, čímž mělo být poukázáno, kolik obyvatel bylo nuceno opustit jednotlivé lokality po druhé světové válce.

121 Zmíníme například Vyšší Brod, u nějž se uvádí, že znak udělil v roce 1528 Ferdinand I. na prosbu Jana z Rožmberka a Petr Vok z Rožmberka přidal v roce 1608 právo pečeti červeným voskem, což odporuje pramenům, viz tamtéž, s. 160.

122 ZELENKA, Aleš: *Böhmische Stadtsiegel aus der Sammlung Erik Turnwald*. München 1988.

123 Tamtéž na s. 24 najdeme mapu s vyznačenými lokalitami.

124 LIŠKA, Karel: *Městské znaky s ozdobami*. Praha 1989.

125 Havlíčkův Brod, Rosice a Vysoké Veselí totiž „ozdoby“ získaly v dalších letech při polepšení znaku. Horní Slavkov a Krásno „ozdoby“ nikdy neměly. V případě znaků Strachotic a Žďáru nad Sázavou K. Liška patrně za onu ozdobu považoval vyřezávanou obrubu barokní kartuše. U Strážova autor zmiňoval pouze znak udělený v době předbělohorské.

126 Srov. s ČAREK, J.: *Městské znaky*, s. 401.

Od vydání Městských znaků v českých zemích nedošlo k celkové revizi údajů a publikování nového „kodexu“. Najdeme však několik zajímavých počínů, které je třeba zmínit.

Prvním skutečným soupisem znakových privilegií se stalo až v roce 1995 vydané útlé dílo Karla Müllera a Ivana Štarhy, v němž autoři sledovali lokality z Moravy a Slezska.¹²⁷ Není bez zajímavosti, že se jejich zájem neomezil pouze na městečka a města, ale výklad obsahuje také informace o obdobných listinách vydaných pro lokality vesnického charakteru. Na prvních třech stranách najdeme letmý přehled udělování znaků a zvolenou metodologii. Autoři pracovali pouze s dochovanými texty privilegií, nezávisle na jejich formě. Z tohoto důvodu zde nenajdeme Vranov nad Dyjí, jehož privilegium je dnes nezvěstné. Lokality jsou řazeny chronologicky, přičemž po pořadovém čísle následuje název, datum a místo vydání listiny, regest, forma dochování, jazyk, rozměry pergamenu, informace o pečeti, citace uložení listiny v archivu, popis znaku v transkribované podobě, umístění miniatury a její rozměry a heslo uzavírá literatura. Dochovála-li se listina či opis s miniaturou, najdeme její reprodukci v rámci hesla. Ne vždy však bylo možné získat veškeré informace.

Od vydání soupisu došlo k nálezům několika dalších, vesměs vesnických, znakových privilegií, zásluhou nejen autorů,¹²⁸ ale zejména archiváře Jana Štěpána z Olomouce.¹²⁹ Proto se autoři uchýlili k vydání dodatků a oprav.¹³⁰ Hesla obsažená v původním soupisu mají uvedeno i pořadové číslo, nové lokality zůstaly bez číselného označení. Struktura hesel odpovídá původní koncepci. Oprav a dodatků k existujícím heslům existuje dvanáct a zcela nových hesel deset.¹³¹

127 MÜLLER, Karel – ŠTARHA, Ivan: *Znaková privilegia měst, městeček a vsí na Moravě a ve Slezsku*. Opava 1995.

128 Viz například MÜLLER, Karel: *Privilegium na pečeť pro Újezd na Uničovsku z roku 1591*. Střední Morava: kulturně historická revue 2, 1992, s. 71–74; týž: *Znakové privilegium pro Slavonín z roku 1564*. Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 4(23), 1995, s. 138–140; týž: *Znakové privilegium pro Troubky z roku 1570*. Sborník Státního okresního archivu v Přerově, 1993, s. 56–60; týž: *Známé – neznámé privilegium na pečeť pro Říkovice z roku 1554*. Zpravodaj KGHO 7(34), 1988, s. 6–7; ŠTARHA, Ivan: *Znakové privilegium Maršovic*. Jižní Morava: vlastivědný sborník 35, 1996, s. 306–308.

129 ŠTĚPÁN, Jan: *Pečeť Říkovice podle privilegia Marka Khuena z roku 1554 a znakové privilegium pro Starou Ves u Přerova*. Sborník státního okresního archivu Přerov, 2007, s. 31–34; týž: *Věkem zapomenutá znaková privilegia Medlova z roku 1502 a Šumvaldu z roku 1587*. Olomoucký archivní sborník 3, 2005, s. 171–175; týž: *Znakové privilegium a pečeť Chvádkovic z roku 1551 a Šumvaldu z roku 1587*. Střední Morava. Vlastivědná revue 24, 2007, s. 89–92.

130 MÜLLER, Karel – ŠTARHA, Ivan: *Znaková privilegia měst, městeček a vsí na Moravě a ve Slezsku: Dodatky a opravy*. Opava 2009.

131 Z těchto deseti však musíme pro potřeby této práce vyjmout Kněžpole, které dnes leží v Polsku, viz tamtéž s. 4.

Z pozůstalosti Karla Lišky bylo vydáno pětisvazkové dílo o pečetích, razítkách a znacích českých a moravských měst a městeček, které shrnuje jeho celoživotní práci a přínos pro českou heraldiku a sfragistiku.¹³² První díl se zaměřuje na obecní, respektive vesnické pečeti a razítka na našem území.¹³³ Druhý se věnuje symbolům na území Moravy a Slezska.¹³⁴ Díly třetí a čtvrtý pečetím, razítkům a znakům na území Čech.¹³⁵ Poslední pátý svazek se věnuje životu a dílu Karla Lišky, které zpracovala již jako svou bakalářskou práci Martina Kornherrová.¹³⁶

První svazek obsahuje pouze vyobrazení razítek a pečetí; z námi sledovaných se zde vyskytuje pouze pět lokalit.¹³⁷ V ostatních svazcích jsou sídla řazena abecedně, pod názvem namalován znak, eventuálně znaky v různém stupni historického vývoje, a kresby pečetí. Struktura ani obvyklé chyby se příliš neliší napříč všemi svazky, a proto jako příklad uveďme pasáž pojednávající o znaku Města Albrechtic na straně 174. Nejzávažnějším shledáváme tvrzení o listině, jíž měl Ferdinand III. dne 4. srpna 1663 mimo jiné konfirmovat znak udělený v roce 1492 Vladislavem II. Znak namalovaný pod názvem lokality má pocházet z této konfirmace. Již na první pohled je zřejmé, že onu konfirmační listinu nemohl vydat Ferdinand III., neboť v roce 1663 byl již šest let po smrti. Nicméně neznáme žádnou takovou listinu ani od Leopolda I., který v té době vládl. Po letmém prozkoumání pramenů zjistíme, že listinu vydal Ferdinand I. 4. srpna 1563. Potvrdil v ní sice práva udělená králem Vladislavem II., ale znak mezi ně nepatřil. O jeho udělení prosili zástupci městečka nově, přičemž malba znaku K. Lišky odpovídá malbě znaku, jež je přiložena k suplice i konceptu listiny uloženému ve fondu Stará manipulace v Národním archivu.¹³⁸

132 Jak uvádí nakladatel PhDr. Ivo Sperát, jedná se o „ucelené vydání jeho díla“, viz LIŠKA, Karel: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek: I. Pečeti a razítka obcí Čech, Moravy a Slezska*. Brno 2012, s. 3.

133 Totéž.

134 Týž: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek: II. Znaky, pečeti a razítka moravských a slezských měst a městeček*. Brno 2013.

135 Týž: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek: III/1. Znaky, pečeti a razítka českých měst a městeček A – CH*. Brno 2013; týž: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek: III/2. Znaky, pečeti a razítka českých měst a městeček J – M*. Brno 2013; týž: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek: IV/1. Znaky, pečeti a razítka českých měst a městeček N – Ř*. Brno 2014; týž: *Sbírka komunálních znaků, pečetí a razítek: IV/2. Znaky, pečeti a razítka českých měst a městeček S – Ž*. Brno 2014.

136 KORNHERROVÁ, Martina: *Život a dílo Karla Lišky*. Brno 2013. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

137 LIŠKA, K.: *Sbírka I.*: Troubky na s. 322, Doloplazy na s. 355, Šumvald na s. 373 a 411, Újezd u Uničova na s. 412 a Želechovice na s. 413.

138 Národní archiv, Stará manipulace, kart. 1766, inv. č. 2693, sg. P 106, O/2.

Významný počín, týkající se erbovních listin obecně, vznikl vytvořením jejich soupisu z Národního archivu a Státního oblastního archivu v Praze,¹³⁹ a dále dodatků k již existujícím soupisům z Archivu hlavního města Prahy¹⁴⁰ a Archivu Národního muzea.¹⁴¹ Po úvodních slovech a charakteristikách příslušných archivních fondů následuje několik studií týkajících se vymezeného tématu. Dvě z nich jsou relevantní pro námi sledované období a lokality. V první Tomáš Krejčík shrnul dosavadní poznatky na poli bádání o erbovních listinách pro města a městečka a miniaturách znaků v nich obsažených.¹⁴² Při typologii miniatur a maleb znaků v originále dochovaných listin, již uvádíme v registáři, jsme vycházeli právě z typologie sestavené T. Krejčíkem na stranách 39–41. Poté následuje studie Jana Županiče o erbu Bořků Dohalských z Dohalic, v níž autor zmiňuje i výskyt jejich erbu, respektive erbu Jana Bořka Dohalského z Dohalic ve znaku Vysokého Veselí z roku 1580.¹⁴³ V souvislosti s tématem této práce stojí za zmínku i studie Pavla Koblasy, v níž se zabýval problematikou povyšování vsí na městečka a městeček na města. Nicméně časový rozsah příspěvku zaujímá 19. a 20. století, a proto nemohla být pro

139 ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – KOBLASA, Pavel: *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra: erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*. Praha 2014.

140 FIALA, Michal – HRDLÍČKA, Jakub – ŽUPANIČ, Jan: *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a Nobilitační privilegia studentské legie roku 1648: (edice)*. Praha 1997. I zde nalezneme několik městských privilegií, nicméně žádné z nich nebylo uděleno v době předbělohorské.

141 FIALA, Michal: *Erbovní listiny archivu Národního muzea: edice*. Praha 2001.

142 KREJČÍK, Tomáš: *Poznámky k vývoji erbovních listin pro lokality a k proměnám podob jejich erbovních miniatur*. In: ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – KOBLASA, Pavel (edd.): *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra: erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*. Praha 2014, s. 35–42. Autor zde navázal na svůj dlouholetý zájem o problematiku erbovních privilegií a miniatur, viz např. KREJČÍK, Tomáš: *Ke studiu erbovních listin*. Archivní časopis 27, 1977, s. 145–150; též: *Šest století erbovních miniatur*. Heraldická ročenka, 1985, s. 3–36; též: *Výtvarná stránka erbovních privilegií jihomoravských měst a městeček*. Vlastivědný věstník moravský 37(2), 1985, s. 238–239; též: *Erbovní listiny jako specifický druh historického pramene*. In: FIALA, Michal (ed.): *Erbovní listiny archivu Národního muzea: edice*. Praha 2001, s. 18–33. Typologii erbovních miniatur později aplikoval na materiálu z Archivu města Brna, viz též: *Erbovní miniatury nobilitačních a erbovních listin v Archivu města Brna*. In: ČERVENÁ, Radana (ed.): *Archivum amicus historici est: sborník příspěvků k životnímu jubileu Hany Jordánkové*. Brno 2015, s. 267–277; též: *Vybraná symbolika v erbech a pečetích horních měst*. In: CHOCHOLÁČ, Bronislav – MALÍŘ, Jiří – REITINGER, Lukáš – WIHODA, Martin (edd.): *Pro pana profesora Libora Jana k životnímu jubileu*. Brno 2020, s. 749–763.

143 ŽUPANIČ, Jan: *Mouření a šachovnice – erb Bořků Dohalských z Dohalic*. In: ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – KOBLASA, Pavel (edd.): *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra: erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*. Praha 2014, s. 43–51.

účely této práce směrodatná.¹⁴⁴ Na straně 278 začíná vlastní přehled celkem 527 privilegií. Listiny z každé instituce nezačínají znovu od čísla 1, nýbrž jsou číslovány průběžně. Přestože titul publikace zmiňuje výslovně Státní oblastní archiv, najdeme zde i privilegia z podřízených státních okresních archivů. Díky tomu se počet listin z předbělohorského období zvýšil z pouhé jedné listiny pro Opavu¹⁴⁵ o dalších šest, jmenovitě Vlastějovice, Maršovice, Lochovice, Říčany, Dolní Bousov¹⁴⁶ a Sadskou.

Jednotlivá hesla se skládají z následujících částí: číslo dle stanoveného pořadí, datace listiny, její regist a zkrácený přepis v transkribované podobě včetně podpisů a formulí rozmístěných tak, aby odpovídaly původnímu layoutu listiny. Následně je uveden stav dochování s rozměry pergamenu a popis pečeti, citace archivního fondu a odkaz na literaturu. Výklad o listině pro Opavu obsahuje pouze odkaz na archivní fond; rozměry znaku ani jiné podrobnosti se zde neuvádějí. Na stranách 808–1024 si můžeme prohlédnout miniatury ve velkoryse pojaté obrazové příloze.

Bez pozornosti nesmí zůstat odborné studie, články a další příspěvky k danému tématu, které na tomto místě nelze z kapacitních důvodů postihnout v úplnosti. Obecněji zaměřené krátké příspěvky, které vypracoval Karel Liška k výročí měst a městeček, najdeme v Heraldické ročence v letech 1975–1983.¹⁴⁷ Důležitou a velmi záslužnou práci odvedl Ivan Štarha, který se zabýval zejména jihomoravským regionem.¹⁴⁸ Stejně tak je třeba připomenout dlouholeté zaměření Tomáše Krejčíka na erbovní listiny obecně.¹⁴⁹ Kromě toho vznikla

144 KOBLASA, Pavel: *Proces povyšování obcí na města*. In: ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – KOBLASA, Pavel (edd.): *Šlechtický archiv c. k. ministerstva vnitra: erbovní listiny Národního archivu, Státního oblastního archivu v Praze, Archivu hlavního města Prahy (dodatky), Archivu Národního muzea (dodatky)*. Praha 2014, s. 123–126.

145 ŽUPANIČ, J. – FIALA, M. – KOBLASA, P.: *Šlechtický archiv*, s. 681, č. 351.

146 V tomto pořadí tamtéž na s. 515–518, č. 203–207. K Sadské existují tři konfirmace uvedené tamtéž na s. 537–538, č. 216; 554–555, č. 226; 573–574, č. 240.

147 Pro účely této práce však nedošlo k využití všech ročníků Heraldické ročenky ze zmíněných let, ale pouze těch, které byly vydané v letech 1975, 1977, 1978, 1980, 1982 a 1983.

148 Viz např. jeho studii o prvních vesnických pečetích, která s naším tématem souvisí – ŠTARHA, Ivan: *Ke vzniku nejstarších vesnických pečeti na Moravě*. Heraldika. Bulletin pro pomocné vědy historické 10(1), 1977, s. 6–38. Ke znakům uvedme příspěvek též: *České listiny městeček Znojemska*. Jižní Morava: vlastivědný sborník 13, 1977, s. 145–191, kde autor přinesl i přepis předmětných listin; též: *Výročí jihomoravských měst a městeček*. GHI 5(3), 1985, s. 214–222. Autor se věnoval také otázce znaků vesnic, viz např. též: *Nejstarší vesnické znaky na Moravě*. Archivní časopis 42(3), 1992, s. 208–212; či též: *Znaky našich měst a vesnic*. Malovaný kraj: Národopisný a vlastivědný časopis Slovácka 34(1), 1998, s. 29.

149 Studie citované na s. 41 v pozn. 142.

celá řada příspěvků, jejichž autoři cílili na jednotliviny, v předních pozicích již jmenovaní Karel Liška¹⁵⁰ a Ivan Štarha.¹⁵¹ Velmi přínosná je rovněž práce Karla Müllera a Jana Štěpána, kteří objevili několik vesnických znakových privilegií.¹⁵² Heraldické rešerše a studie vydává heraldik z Roudnice nad Labem Stanislav Kasík, z jehož pera vzniklo značné množství prací zaměřených na českou komunální heraldiku a sfragistiku. Pro tuto práci byly využity jeho studie o znacích Adamova, Bíliny, Horního Slavkova, Hrádku nad Nisou, Chudenic, Krásna a Vilémova.¹⁵³

Dosud jsme sledovali heraldické a potažmo sfragistické práce, existuje však i množství publikací, jejichž autoři se pokusili přinést dějiny jednotlivých obcí, v nichž se často hovoří i o udělení znaku. Stejně jako v případě studií a článků, je pro jejich množství nelze na tomto místě postihnout všechny, a proto se o nich zmíníme jen krátce. Autoři pojímali svá díla rozdílně, někteří pouze jako letmý přehled dějin, jiní přinesli poctivě a podrobně zpracované dílo. Protože se k vypracování těchto děl nezřídka uchýlili i autoři bez potřebné průpravy historickým vzděláním, docházelo k opomenutí některých faktů.¹⁵⁴ Co bychom však mohli uvést jako závažný nedostatek při srovnání s prací s historickými prameny, je vynechávání odborné literatury, což dohromady poukazuje na nezvládnutí základní heuristiky.¹⁵⁵

Nakonec se ještě stručně zmiňme o diplomových pracích, neboť zejména v nich bychom měli sledovat zárodky a směřování budoucí práce na poli komunální heraldiky. Bohužel jsme při hledání prací byli limitováni možnostmi dálkového

150 LIŠKA, Karel: *O znaku města Ostrova nad Ohří*. Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze 8, 1975, s. 4–5.

151 ŠTARHA, Ivan: *Starší znakové privilegium Rosic*. Jižní Morava: vlastivědný sborník 5, 1969, s. 133–135; týž: *Znakové privilegium Podhradí*. Jižní Morava: vlastivědný sborník 13, 1977, s. 191–192; týž: *K povýšení Dolních Kounic (okr. Brno-venkov) na město*. Vlastivědný věstník moravský, 1978, s. 80–81.

152 Studie citovány na s. 43 v pozn. 128 a 129.

153 Jejich kompletní přehled se nachází na portálu Heraldické Terminologické Konvence: Historické městské znaky – rešerše a studie. In: *Heraldická Terminologická konvence* [online]. Dostupné z: <http://www.heraldika-terminologie.cz/stranka-historicke-mestske-znaky-reserse-a-studie-104> [cit. 17. 3. 2021].

154 Hovoříme pouze o souvislostech s předbělohorským obdobím, nikoli o publikacích jako celku.

155 Zmiňme například knihu o dějinách Lokte, v níž se uvádí, že není známo, kdy město získalo znak, a to i přesto, že se dodnes dochoval originál znakového privilegia, viz KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj: *Loket*. Praha 1983, s. 59–60.

přístupu.¹⁵⁶ Na internetu se často nachází práce staré pouze deset let a méně. Komunální heraldice obecně bylo nejvíce pozornosti věnováno na Masarykově univerzitě v Brně, kde jsme zaevidovali dvanáct prací z let 2011–2023. Rozbor jednotlivých prací by vyžadoval značné místo, a proto se smíříme s povšechnými poznatky. Lze říci, že se téměř všechny zabývaly současnou komunální heraldikou. Jedná se většinou o soupisy znaků udělených v určitém období obcím daného okresu. Jejich struktura a klady a zápory se více či méně shodují. Závěrečné práce často neobsahují zmínky o udělení znaků v minulosti, pročez postrádáme jakýkoli odkaz na listiny či jejich opisy. Došlo-li k uvedení o udělení znaku, nebyl citován archivní pramen. Nedochovalo ani ke komparacím miniatur či znění popisů s pečetními poli dochovaných pečetí. Někdy se autoři prací spokojili s citováním literatury namísto citace uložení v archivu. Celkově tedy musíme konstatovat, že obhájené závěrečné práce, minimálně z výše uvedených ohledů, nemohou být užity pro další naši práci.

Na předchozích řádcích jsme se pokusili stručně nastínit cestu, jíž se ubíral výzkum komunálních znakových privilegií, eventuálně znaků udělených v předbělohorském období, tuzemskými badateli. Vzniklo mnoho publikací, studií, článků a dalších příspěvků, které se o erbovních listinách zmiňují většinou pouze v souvislosti s výkladem o počátcích městských znaků v daném teritoriu či vývoji jednotlivých znaků. Přestože jsme je nemohli postihnout všechny, můžeme říci, že v nich často nedocházelo k potřebnému kritickému hodnocení pramenů, nýbrž tyto prameny posloužily pouze jako zdroj informací. Takové počínání jistě nelze autorům vytýkat, neboť podrobnější diplomatický a heraldický rozbor by často nevedl k naplnění jimi stanovených cílů.

Bohužel jsme nedokázali postřehnout žádné dílo, které by tyto prameny analyticky zpracovalo a mohlo tak sloužit jako odrazový můstek pro další bádání. Právě absence takového díla má dle našeho názoru za následek opakování omylů od dob V. R. Widimského, což považujeme za tristní situaci. Vyplnění pověstného „prázdného místa“ se stalo jedním z impulsů ke zpracování předkládané publikace.

Vrátíme-li se k otázce vyslovené v úvodu kapitoly, zjistíme, že míra přístupu ke znakovým privilegiím se různila podle volby metody zpracování děl svými autory či autorskými kolektivy. Jednoznačně lze říci, že ať už chápali institut znakového privilegia ve smyslu originální listiny či textu v jakékoli formě dochování,

156 Vyhledávání proběhlo na veřejných portálech Karlovy univerzity v Praze, Masarykovy univerzity v Brně, Ostravské univerzity, Západočeské univerzity v Plzni, Univerzity Palackého v Olomouci, Univerzity v Hradci Králové a Univerzity v Pardubicích. Mimoto také portál theses.cz. Hledanými výrazy byly: heraldika, erb, znak, privilegium, listina, erbovní, znakové.

nezřídka docházelo k uvádění mylných informací. A to i v případech, kdy se na dochované prameny autoři hesel přímo odvolávali. U studentských prací jsme odkazy na archivní prameny nacházeli sporadicky, což považujeme za znepokojující, neboť kdo jiný by měl pracovat s historickými podklady, než studenti historických věd? Znamé heslo „ad fontes“ proto není pouhou „okřídlenou“ formulí, ale opětovně se ukazuje jeho nadčasovost.

